

# „UUS TANTS 9” – KIRJU JA ELUJÕULINE

## Tallinnas 19.–21. III 2009

EVELIN LAGLE, LEENU NIGU

19.–21. märtsini Tallinnas toimunud festival „Uus tants 9” tutvustas eesti tantsumaastiku viimase kahe aasta eluolu ja suundumusi, tuues vaatajani selle ajavahemiku tähelepanuväärsemad tantsulavastused. Sel aastal sai festival teoks Eesti kahe tantsuorganisatsiooni, Kanuti Gildi Saali ja Sõltumatu Tantsu Ühenduse koostöös. Kumbki ühendus on leidnud Eesti tantsuolu arendamisel oma niši. Jõudude koondamine, justkui tantsumaastiku kokkuliitmine ning selle pühitsemiseks ühise tantsuetenduste nädalavahetuse igati õnnestunud korraldamine peegeldas kenasti eesti tantsu sisulise arengu tendentse. Kanuti Gildi saalis, Kumu auditooriumis, Von Krahli ja NO99 teatris ning Teatrilaboris toimunud etendused andsid kokku väga kirju pildi. Väljenduslaadi, kehakeele ja ideede mitmekesisus oli suur. Osa esitatud töid on leidnud varem ajalehtede ja ajakirjade veergudel kajastamist. Selle artikli eesmärk ei ole niivõrd üksikute tööde analüüsimine ja eraldi väljatoomine, kuivõrd üldise pildi loomine ja praeguste suundumuste vaatlemine. Siinjuures kerkib kohe esile konflikt. Alateadlikult tekitab mõiste „suundumus” tahtmise või isegi vajaduse klassifitseerida, koondada.

Selline tegevus tundub aga festivali „Uus tants” etenduste mitmekesisuse suhtes lausa kuritegu. Tegijad ja nende tööd olid omanäolised ning neist supi või paari erineva supi keetmine, kokkuklopsimine, tundub pealiskaudse lajatomisena. Ometi on võimalik saadud pildi põhjal välja tuua teatud jooni ja mõtteid, mis puudutavad enam kui üht tantsulavastust ning mis paneksid nii tegijaid kui ka publikut kaasa mõtlema.

Eesti tantsumaailma iseloomustab tänasel päeval rahulik nokitsemine, oma asja kallal töötamine ning leitud mõtete veeretamine ja kasvatamine. Kristiina Garancis kirjutas 23. märtsi Postimehes, et kõik on juba kohal. Kui 2000. aastal oli kõik alles ees, siis praegu nõuab kõik vaid vormistamist.<sup>1</sup> Jah, tõesti, enamik üles astunud tantsukunstnikke olid publikule juba tuttavad ning vastasid oma töödega igati ootustele. Uute tegijatena töid oma tööd välja möödunud aastal Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia lõpetanud Kati Juurik ning Tallinna Ülikooli kasvandik Jaan Ulst. Kõik noored on leidnud tantsumaastikul sissekäidud raja, mida mööda minnes ennast rahulikult leida ja edendada ning mida vaikselt omal viisil edasi viia ja arendada. Viimased



Kati Juurik  
„Sula jagu”.  
Rünno Lahesoo foto

aastad on olnud tasa ja targu liikumise aastad. Ometi näitas festival, et eesti tants on elujõuline. Suund ei ole enam mitte niivõrd uus ja sellega ei kaasne enam lammutamine, lõhkumine ja eelnevale traditsioonile vastu astumine, vaid konstruktiivsus.

Rõõmustav on siinjuures sallivuse tendents, mida hästi illustreeris kahe tantsuorganisatsiooni sõbralik koostöö. Tänapäeva ühiskonna relatiivsus, erinevate valikute, võimaluste, ideede olemuslik võrdsus ja samaaegne eksisteerimine hakkab vaikselt pead tõstma ka tantsumaailmas ning on igati abistav ja arendav. Tantsukunst pakub ideede väljendamiseks lõpmata palju võimalusi. Ammu enam ei saa rääkida kindla-

test, paika pandud reeglitest ja tunnustest, mis tantsul kindlasti olema peavad. Loomulikult jäävad olemuslikul tasandil alles teatud tingimused, teatud tunnused, mis seda komplitseeritud kunstivormi piiritlevad, kuid mis pakuvad rohkesti lahendusviise. Peamiseks tingimuseks peaks aga olema siiski toimimine, mõjumine, koreograafi suutlikkus valitud vahenditega oma mõtted ja ideed publikuni tuua. Nüüdistantsu rahulikus järjepidevas arengus saab oluliseks, et ei ole tarvis erinevate väljendusvahendite, kehakeele, ideede omavaheolist võitlust, vaid pigem koreograafidelavastajate eetikameele teravdamist. Kontseptsioon, lugu, visuaalne lopsakus või kinesteetiline dünaamika on

vaid eri strateegiad tantsuteose loomiseks, tantsukeeles suhtlemiseks. Üks ei välista teist ning ühe suuna eelistamine teisele on sama absurdne kui väita, et eesti keel on parem kui suahiili keel. Küsimus on pigem selles, millist elu- ja kehatunnetust üks või teine keel kannab ning missuguseid väljendusvahendeid see sisaldab. Kindlasti saab ühes keeles väljendada midagi, mis teises on raskem. Ja vastupidi. Ent see ei tee tüht väljendusvahendit teisest ülemaks. Tantsuteose, nagu igasuguse kunstikeele puhul, pole õnnestumise kriteerium mitte valitud keel, vaid selle valdamise meisterlikkus. Seda nii liikumispõhise kui ka kontseptuaalsema tantsu puhul. Festivalil „Üus tants“ rõõmustas just nimelt erinevate võimaluste, erinevate suundade sõbralik üheskoos eksisteerimine, mis on meie nüüdistantsu suur rikkus. Järgnevalt mõned mõtted, mis erinevate võimaluste üle mõtiskledes esile kerkisid.

### Väikesed iseloomuga maailmad

Üks rõõmustav suundumus toimunud ülevaatefestivalil oli kahtlemata see, et meil näib tasapisi tekkivat loojanatuure, kes tegelevad oma isikliku kunstniku maailma ülesehitamisega; kes peegeldavad laval fantaasiarikkalt kõigile tuntud koduseid nähtusi ja teevad seda värskest, kaasaelamisega ning kujunditundlikult. Nende lavastusi iseloomustab lihtne kammerlikkus, kohati koguni soolisuus. Laval tajume läbitunnetatud isiklikke kogemusi, argielu väikesi narrusi või nihetatud emotsioone. Äratuntavalt „omade“ nähtustega suudab eesti vaataja suhestuda, ent kuna need omad asjad on esitatud isikupärasel vormil, võimaldavad sellised lavastused vaadata neid omi asju uudse nihkunud nurga alt, avastada neis seni tundmata tahke ja lahkuda teatrisaalist veidi teisenenud maailma- ning enesetajuga.

Niisamuti nagu kodused, isiklikud teemad, on nende pisikeste kunstniku-

maailmade motoks ka oma isikliku kehakeele otsimine. Ühelt poolt võib sellistes töödes kehakasutuse loomulikkus ja kehaloogilisus. Võib selgelt tajuda, et koreograafia on sündinud koreograafi enda füüsiliste otsingute ja läbielamiste tulemusel. Teisest küljest on kehakeel sulanud kokku ideega. Teema ja kehakeel on lahutamatult seotud. Nii näiteks lahkab **Triin Reemann** oma etendustes inimsuhete peeneid nüansse detailselt, liikumise pisemaid nüansse esile tuues. Koreograafia kätkeb omadusi, mille olulisus näib esmane nii uuritavate küsimuste kui ka elu enese müsteeriumi lahendamisel. **Renate Valme** kasutab argiseid liikumisi. Andes neile omase värvingu ja rõhutades vahest ebatraditsioonilisemaid nurki, seob ta liigutused stiilipuhtaks tervikuks. Üksikuid lavatoiminguid jälgides paistab liikumine aga tegevusele orgaaniliselt omane, justkui ei oleks nende toimingute täideviimiseks võimalik mitte kuidagi kasutada teisi samme ja žeste.

Ning nagu paar viimast aastat näitab, leiab selline isikupärase kehakeelega „koduste teemade“ käsitlemine kõlapinda ka väljaspool Eestit. Selle ilmekaks tõestuseks on Triin Reemanni kahe aasta tagune diplomilavastus „Hea kuudis“. Nimetatud tantsuteos kujutas seda, kuidas romantiline kuvand vokki ketravatest maavanaemadest on tegelikkuses asendunud kitlisse rüütatud aiamaa- ja alevikuvanaemadega ning võidunud ülikonnas torssis vanaisadega; kuidas ajad ja inimesed selle sees on muutunud, minetamata seejuures oma väikest armsat võlu. See üdini eestilik, et mitte öelda postsotsialistlikku ühiskonda peegeldav teema on tänu oma empaatiaküllasele lähenemisele ning originaalsele läbitunnetatud liikumiskeelele leidnud tunnustust ka seal, kus sellised kitlavanaemad sootuks puuduvad, ning kujunenud eesti nüüdistantsu „suurimaks ekspordiartiklikuks“<sup>2</sup>. Nüüd

Eike Ülevainu,  
Kärt Tõnissoni ja  
Jaak Sapase  
„Kahe korruse  
rahvas”.  
Virge Vierteki foto



on Reemann väljas oma uue lavastusega „Kalamees ja kurg”, mis jätkab nimetatud fantaasiaküllast ja mängulist oma ilma ehitamise suunda.

Renate Valme on oma fantaasiarikka, nunnulikult lihtsa ja teadlikult totra stiiliga võlunud nii kodu- kui välismaist tantsupublikut peaaegu kaheksa aastat. Ka tema tänavune panus „Uuel tantsul” jätkab sama rida. Kõik algab ääretult lihtsast – pesunöörist ja puhtast pesust. Ent Valme „isiklik poeetiline maailmataju”<sup>3</sup> muudab igavavõitu argiobjektid mänguasjadeks, mis võimaldavad nii laval kui ka saalis sukelduda leidliku rõõmuga mängude maale, teise reaalsusse – *second land*’i. Tegemist on omalaadse „prügikotiteatriga”, kus inimene

suhetub vanade, kasutatud objektidega lapseliku õhinaga ja toob esile argiste asjade ja tegevuste ilu ning rikkuse. Päikse saab vabalt õngeridva otsa riputada. Lihtsaim viis olla Amori noolest tabatud, on ise Amor ehitada – videokasseti ümbriste ja aluspükste abil nõukaegsest nukust. Gene Kelly imiteerimiseks ei ole tarvis muud kui pesukaussi ja vaakumpumpa. Neid ja teisi väikseid pipilikke nippe kasutades loob Valme õhkkonna, mis on oma mõnetisest etüüdilikust hakitusest hoolimata helge ja nakatav.

Objektidega suhestub veel teinegi „Uue tantsu” festivalil nähtud lavastus, **Kati Juuriku** „Sula jagu”, ent siin on suhestumine sootuks teistsuguse tonaal-

susega. Juuriku lavastuses ei otsita objektidele uusi mängu- ja kasutusvõimalusi, vaid pigem käib mäng siin selle peale, kuidas erinevad materjalid kehaga suhestuvad. Mateeriamängud. Inimese kehaline suhtlemine maailmaga ei toimu sugugi ainult suhtlemise kaudu teiste inimkehadega. Ka kõik elatud, füüsilised kehad suhestuvad inimese kehaga, igatüüpi ise moel; alluvad manipulatsioonidele, reageerivad puudutusele, osutavad vastupanu, lõhustuvad, krabisevad, pudenevad, sulavad. Mis vahe on sellel, kas toetada põsk vastu vahtplasti või jääkuubikut? Koos maalikunsti tudengi Mihkel Ilusaga loob Juurik laval karge, aistingulise maailma. Kahe tantsija lavapartneriteks on pleksiklaasist värvilaiguline sein, vahtplastist tahukas, plastmasstükkide kuhi ning jääkuubik, mis terve etenduse aja lihtsalt sulab ja sulab. See külm algelement lavaruumis on kahtlemata õnnestunud leid, mille pöördumatu sulamine mõjub ootamatult ning loob lavaruumis huvitava pinget. Samasugust pöördumatut sula või lagunemist õhkub ka tantsijate liikumisest. Läbimõeldud ja tunnetatud liikumine on teataval moel lõtv, mis tekitab vaatajas kuidagi jõuetu, pooliku tunde. Seda loiuvõitu tundetust võib aduda nii soolodes kui ka paarisantsus, etendajad liiguvad küll koos, ent nende suhtest teineteisega, pooljuhuslikult-poolkohmakalt konksuga kõrva taha lükatud juustest, möödaminnes antud musist, teineteise just-nagu-toetamisest, õhkub tubli annus inertset hoolimatust. Suhte sulamine?

Kui kõik kolm eespool nimetatud koreograafi on Viljandi kultuurikolledži taustaga, siis rõõmsalt üllatades sobituvad siia ritta Tallinna Ülikoolist võrsunud koreograafid **Eike Ülevain**, **Kärt Tõnisson** ja **Jaak Sapas** lavastusega „Kahe korruse rahvas“. Tegijad ise väidavad kavalehel, et otsivad tantsuteatri „puhtamat keelt“ ning selles ollakse pal-

julubaval teeotsal. See lüheldane leidliku ning omapärase liikumiskeelega lavastus on lihtne, humoorikas ja emotsionaalne. Tõsiasi, et selles lavastuses on vaeva nähtud karakterite loomisega läbi liikumise ning kehakasutuse eripärasid rakendades, teeb ainult rõõmu. Seda viimast meie kaasaegsel tantsulaval väga tihti ei kohta. Jaak Sapase tantsitud introvertsele ja nurgelisele sotsiofoobist mehele vastandub Kärt Tõnissoni üliagar ja vitaalne, rõngasseelikuga, lobi-sev naabrinaine. Ka see tantsuteos puudutab suhete ja suhtlemise teemat. „Teise korruse“ all pole mõeldud mitte niivõrd järgarvu, vaid Teist kui seda, mis on mitte oma – need teised seal, teisel korrusel. Lihtsa karkassiga markeeritud „korterimajas“ rullub vaataja silme all lahti „õrn lugu“<sup>4</sup> juhuslikult ühte majja elama sattunud inimeste suhtlemissoovist ja -raskustest. Ka see lavastus kinnitab veenvalt seda, et „koduse või oma“ teema läbitunnetatud käsitlemine tagab õnnestunud värskuse. Selle asemel et ehtida oma tööd võõraste sulgede või pahatihti kaugeks ja mõistetamatuks jäävate teooriate või kontseptsioonidega, maalivad Ülevain & co armsalt groteskse liikumispildi tahaks-aga-ei-julge suhtlemishirmu põdevatest naabritest, kellega nii mõnigi tantsuhuviline on ilmsesti kodutrepikojas kokku põrganud.

### **Metatants, tants tantsu kohta**

Mõtteviisi vaikselt sisse lubav konstruktiivsus rõõmustas väga tantsukunsti problemaatikat käsitlevates lavastustes. Juba liiga kaua on publikule pakutud etendusi, mis on ülepaistatult teinud puust ja punaseks tantsukunsti v alapunktid, näidanud ennastpiitsutava magusa valuga, kuidas see kunst käesoleval hetkel sel viisil ei toimi. Piisavalt palju selliseid etendusi näinud ja murest aru saanud, tunned end väsinult. Milleks aina leierdada, kui halvasti kõik on? Probleem välja öeldud, oleks aeg



Mart Kangro oma etenduses „Can't Get No/Satisfaction”.

*Timo Tootsi foto*

midagi muuta, teha paremini, teha publikule teravad punktid selgeks, pakkudes välja uusi lahendusi. Vaatajat ei huvita enam, mis on halvasti, vaid kuidas saab teisiti. Nauding piirsituatsioonist on juba kätte saadud. Nüüd tahaks hakata taas tantsukunsti nautima. Nautima kunsti ennast, tulenevalt selle spetsiifikast ja olemusest, mitte selle ümber ehitatud mõtete maailmast. See ei tähenda kaugeltki, et tants ise ei võiks etendustele ainet pakkuda. Siinjuures tahaks näha aga sisu ja vormi kokkusobivust. Ootaks, et see, mida sisus väljen-

datakse, et probleemid ja üha enam just lahendused, mida sisu tasandil selgeks teha tahetakse, leiaksid rakendust ka vormi tasandil. Sooviks, et mõtted tantsu kohta ei jääks pelgalt sisulisteks, mentaalseteks ideedeks, vaid teostuksid vormiliste saavutustena, mis jõuaksid paremini publikuni ning ühtlasi oleksid väljakäidud mõtete ja muutuste tõestuseks, reaalselt tajutavaks tunnistuseks.

Käsitleva mõtte hea näide ja pakutud idee võimalikkuse tõestus oli **Mart Kangro** etendus „Can't get No/Satisfac-

tion". Kangro on oma etendustega tegelnud pikka aega omalaadse ja kahtlemata väga tänuväärse tööga nüüdistantsu publiku õpetamisel, vaataja teadlikkuse avardamisel. Käsitledes tantsukunsti toimimise tagamaid, on ta õpetanud inimesi nüüdistantsu ja selles toimuvaid muutusi mõistma. Seda just praktilisel viisil, kasutades idee edasiandmiseks ideed ennast. Seekordses lavastuses pööras Kangro palju tähelepanu tantsija ja publiku suhetele. Erinevad tantsustiilid, erineva väljenduslaadiga etendused eeldavad publikult erinevaid teadmisi. Ometi soovivad mõlemad, nii etendaja kui ka vaataja etenduse protsessis täisväärtuslikult osaleda: publik tahab aru saada ja tantsija-näitleja olla arusaadav. Etendusest arusaamine on nii laval- kui saalisolijale oluline aspekt. Kui lavastus jääb mõistetamatuks, jääb publikule rahuldamatuse tunne, ja kui esitaja tunneb, et teda ei mõisteta, siis täpselt niisamuti. Siinjuures oli „Can't Get No/Satisfaction" ise hästi artikuleeritud ning mõtted lihtsalt ja vahetult esitatud.

Etenduses oli Kangro elavas vestluses nähtamatu kaaslasega, kes sümboliseeris publikut. Täiesti avameelselt paljastas ta mõtted, mis tantsijal laval peast läbi käia võivad: kas minust saadakse ikka aru? Mida minult oodatakse? Ma püüan väga, on see ikka piisav? Veel rohkem kui tegevus ja tekst, otsene mõtte- ja tundemaailma avamine, aitas Kangro laval olemist ja tunnetust mõista tema siiras ja vahetu kohalolu. Kangro võlus, sest ta oli lihast ja luust inimene. Tantsija oli laval just nagu inimene saalis – tal olid oma mõtted, oma mured, oma tunded ja mis põhiline, ta ei olnud vaieldamatult ideaalne. See, mis laval toimus, vajas ettevalmistust, mõtisklemist ja esitaja peas üle hindamist. Miski ei sündinud iseenesest. Inimene laval tegutses samasuguste mõtete ja tunnetega, nagu teeb inimene oma argielus.

Teine aspekt, millega „Can't Get No/Satisfaction" tegeles, oli publiku kasvav roll nüüdistantsu etenduste toimimisel. Etendus ei ole mitte üksnes artisti monoloog, milles ta laob oma mõtted välja ning mille puhul vaatajal ei jää üle muud, kui need omaks võtta ja saadud infost lähtuvalt otsustada, kas etendus meeldis või mitte. Nüüdistantsu puhul jääb suur osa etendusest vaataja enese kujundada. Rahuldus arusaamisest ei põhine enam mitte niivõrd idee intuiitvusel mõistmisel, kuivõrd esitaja ja vastuvõtja koostöös loodud kogemusel. Esitaja on pigem suunaja, publiku kogemuse juhtija. Meeldimise kriteeriumiks on aga publiku oma mõtte tekkimine, oma kogemuseni jõudmine või siis mittejõudmine. Kangro lasi oma etenduses näiteks publikul vastutada oma isikliku *blackout*'i loomise eest. *Blackout* on etenduskunstis erinevatel eesmärkidel kasutatud valgustehniline võte, kus lavaruum on mõneks hetkeks täiesti pime. Publik pidi selle saavutama silmade ja kõrvade sulgemisega. Niisiis sõltus kõik sel hetkel vaatajast endast, niivõrd, kuivõrd ta antud korraldustest kinni pidas ja ettenähtud ajal silmad kõrvad kinni pani, sai ta loodud *blackout*'i nautida. Eks nii ole tegelikult ka tantsuetendusest rahuldustunde saamisega. Kui palju võtame vaevaks süveneda etenduse väljenduslaadi ja stiilireeglitesse, kuivõrd empaatilised ning eelarvamusvabad me oleme, sedavõrd loome me eeldused laval toimuva mõistmiseks ja sellest adekvaatse elamuse saamiseks.

Publiku vastutuse küsimust võis tajuda ka **Kaja Kanni** ja **Juha Valkeapää** etenduses „Lokaalis täna: Kann/Valkeapää". Tegemist oli baaris Juuksur toimunud omalaadse kontserdiga. Muusik ja tantsija moodustasid huvitava dueti, mis esitas teravmeelselt humoorikaid vähem või rohkem improviatsioonilisi lugusid. Äärmiselt naudi-



Kaja Kann ja Juha Valkeapää etenduses „Lokaalis täna: Kann /Valkeapää”.  
Evert Palmetsa foto

tav oli muusiku ja tantsija koostöö, nende teineteise tunnetamine ja teineteisega arvestamine. Liikumis- ja helikeel olid võrdväärised partnerid. Lood sündisid keha ja helide vahelises „kahekõnes”. Kord andis algimpulsi muusika ja järkjärgult said Valkeapää kitarrihelide võngetest Kanni keha võnkumised, tõmmates selle oma emotsiooniga kaasa. Teinekord sai füüsilisest liikumisest muusika inspiratsiooniallikas. Lood olid osaliselt ette valmistatud, kuid sündisid siiski suures osas improvisatoorselt. Sellest andsid märku tugevad, vahetud emotsioonid, mis olid hetke situatsiooni, vaimse, füüsilise ja tunnetusliku kohalolu loodud. See etendus lähenes publikule nimelt emotsionaalse ja tunnetusliku tasandi kaudu. Lugude sisuseletused ning humoorikad pealkir-

jad, nagu näiteks „Money” („Raha”), „Kaheksa”, „River” („Jõgi”), „Maa” ja „Armastusega Juhale”, viisid lõbusalt eneseiroonilise mõtteni, et kuivõrd peab üldse keha- ja muusikavõngetega loodud emotsioone sõnadega seletama, kui oluline on siinjuures üldse mentaalne suunamine. See on teema, mille üle juba liigagi palju arutletud ning millest liigagi palju etendusi tehtud. Kann ja Valkeapää ei toonud aga mõtet vaatajani häirivalt pealepressivalt. Idee jooksis muhedalt läbi, kuid ei rikkunud mõnusat õhkkonda. Etenduse mõjumisele ning idee teostumisele aitas tublisti kaasa valitud koht. Pubi keskkond, kus vaataja võis ise otsustada, millal ta soovis kuulata, millal kaaslastega mõtteid vahetada, millal teise kohta istuda või ühe õlle võtta, andis publikule vabad käed.

Ühtpidi seadis see esitajad raskemasse olukorda – etendus ja selle eetilised nõudmised ei kirjutanud ette kuulamist-vaatamist. Siiski said Kann ja Valkeapää publiku köitmisega väga hästi hakkama. Teistpidi rõhus suurem vabadus vaataja enese otsustusvõimele ja vastutusele. See, missuguseks kogemus kujunes, sõltus suuresti igast publikulalisest endast. Heaolu loomine, oma vajaduste ja soovide mõistmine sai sel etendusel rahulolu saavutamise peamiseks tingimuseks.

### Idee ja liikumine või ideeliikumine?

Sisu ja vormi küsimus kerkis esile ka tantsulavastustes, mis nii kehakasutuselt kui etendamisviisilt jätkavad balletist ja moderntantsust välja kasvanud traditsioone. Eespool rääkisime sellest, et üks (tantsu)keel ei ole *a priori* parem kui teine, küll aga sobib mõni keel mingi konkreetse idee väljendamiseks paremini. Tähtis on osata end õiges keeles väljendada. Imest ei saa rääkida kantseliidid. Regivärsiline töölepinguseadus tekitab veel enam segadust kui see, mis juulist Eestis kehtima hakkab. Sisu ja vorm on õnnestunud kunsti puhul teineteisest lahutamatud, idee ja väljendus omavahel põimunud.

Idee ja väljenduse kattuvuse või lahknevuse üle sundis mõtisklema **Dmitri Harchenko** lavastus „Hoffmann-Promenade“. Kõigepealt paari sõnaga Hoffmannist. Hoffmanni süngete, kuid samas groteskse huumoriga pikitud looming on mõjutanud paljusid fantaasiarikkaid loojaid Edgar Alan Poe’st ja Charles Baudelaire’ist kuni Carl Gustav Jungi ja Sigmund Freudini. Nüüd on Hoffmanni „värvikast pärandist“<sup>1</sup> kui terviklikust maailmast inspireeritud ka Dmitri Harchenko tantsulavastus „Hoffmann-Promenade“. Keskendumata ühelegi konkreetsele Ernst Theodor Amadeus Hoffmanni tööle, püüab Harchenko pigem taaselustada

romantismiajastu suurkuju loomingus sisalduvat fantaasiamaailma. See on maailm, kus argine hallelu on segunenud teispoosuse müstiliste jõududega; kus mängulisus on olulisem mõistuspärasest; kus grotesk ja paroodia ning kaunihingeline igatsus millegi üleva järele on inimeses suurepäraselt läbi põimunud. See on maailm, mis mässab valgustusajastu ratsionaalsete süstematiseeritud mõttemallide vastu ning otsib lohutust ja tuge pimedatest lossivaremetest, salapärasest mütoloogiast ja püüdleb kättesaamatu ideaali poole.

Hoffmanni loomingut olulisemad märksõnad – nukud, peeglid, maskid, teisikud, unenäod, varjud, haigus, enesetapp ja mängud – on Harchenko lavastuses Hoffmanni-truult lavale toodud. Ilmselgelt tunneb Harchenko Hoffmanni pärandit hästi ja oskab selle erinevatele tahkudele oma intertekstuaalselt vihjelises tantsuteoses tähelepanu pöörata. Samuti ei saa lavastuse koreograafilisele poolele kuigi palju ette heita. Ent ometi jääb midagi puudu. Idee on ju olemas, liikumine niisamuti, kuid nende vahel näib puuduvat orgaaniline side. Tundub, nagu jääks see tantsuteos kirjandusliku materjali pelgaks illustratsiooniks. Hoffmanni omas ajas originaalsed ja vaimukad ideed on küll autori- ja tekstitrüüklavale üle kantud, ent see fantaasiaküllane lennukus, mis on Hoffmanni loomingus, näikse Harchenko lavastuses olevat kusagile kadunud. Ehk oleks olnud tulemuslikum lasta lahti Hoffmanni tekstides esinevatest kujunditest ja pigem luua oma lavastus lihtsalt Hoffmanni vaimus? Lavastuse moto „denke ans nicht“ peaks publiku spontaanse mängurõõmuga kaasa kutsuma groteski kalduvate võllanaljade lustakasse unelmate ilma. Vaatajat kutsutakse küll unistama, kuid need unistused kulgevad liiga illustriivseid, kohati triviaalseid radu mööda. Seetõttu võib juhtuda, et lavas-



Dmitri Harchenko „Hoffmann-Promenade”.  
Rünno Lahesoo foto

tuse aluseks olevat teksti tundmata jääb see lavateos kaugeks ja arusaamatuks.

Arusaamise all ei ole siinkohal mõeldud sugugi tantsu inspireerinud loo või teksti äratundmist, vaid pigem teatava meeleolu, atmosfääri tajumist, kusjuures see ei pruugigi alati olla sõnadesse pandav. Meeleolupõhise mõistmise märgiks võiks olla see, et vaataja läheb mänguga kaasa, laseb aistingutel ja õhustikul mõjuda ka siis, kui ta seda ratsionaalselt seletada ei oska. Väga sageli võib õnnestunud tantsuetenduste lõppedes kuulda publiku seas tõdemust: mitte midagi ei saanud aru, aga jube lahe oli... See on see teistsugune mõistmine, millele tantsukunst valdavalt apelleerib. Just seda tukset, minekut, hoffmanlikku kaasakiskuvat fantaasiamängu on „Hoffmann-Promena-

de'is" vähevõitu. Alles lavastuse viimane kolmandik, alates Jane Raidma ja Endro Roosimäe „laste duetist" läheb veidi enam käima ning kannab ka teised visuaalselt õnnestunud stseenid lõpuni.

Idee ja liikumise orgaanilisest seotusest oli puudu ka **Oksana Titova** ja **Indrek Kangro** etenduses „Kass ennustab tulevikku inimesest paremini". Lavastuse ideeline külg oli väga hästi läbi mõeldud ning erinevate rekvisiitide ja lavapiltide abil arusaadavalt edasi antud. Titova ja Kangro töid siiralt ja arusaadavalt vaatajani mõtte inimeste suutmatusel elada käesolevas hetkes, lasta lahti minevikust ning painavast vajadusest kontrollida tulevikku. Ka koreograafia oli põhjalikult läbi töötatud ning nauditavalt esitatud. Vajaka jäi aga nende kahe olemuslikust tühtekuuluvu-



Oksana Titova ja Indrek Kangro „Kass ennustab tulevikku inimesest paremini”.  
*Jelena Rudi foto*

sest ning teineteisest väljakasvamise, koos sündimise särast, mis võinuks kaasa haarata ratsionaalsuse piire ületavas se mänglemisse. Koreograafia oli pisut konstrueeritud. Mõtte edasiandmise juures mängis kaasa inimeste paiknemine üksteise suhtes, liikumise ruumisuhete aspekt. Samuti arendasid ideed žestid. Kehakeele iseloomul ning sellega loodaval tunnetuslikul tasandil oli aga ideega vähe pistmist. Ideaalis võiksid idee ja selle väljendusviis töö käigus teineteist mõjutada. Mingile mõttele keskendumine, tantsusaalis selle kallal nokitsemine hoiab mõtte pidevas liikumises. Idee arenemine avaldab aga paratamatult mõju koreograafiale, tema mõtte- ja selle kaudu ka tunnetusmaailmale, mis omakorda peaks peegelduma tema koreograafias.

„Uus tants 9” andis ülevaate eesti tänapäevast tantsumaastikul toimuvast vaikesest stabiilsest liikumisest, teatud mõttest ehk rahunemisest. Rahunemisest nii erinevate suundumuste omavahelises võimuvõitluses kui ka tantsukunsti üldises arengus ja enese ühiskonnas kehtestamises. Tantsukunstnikud, kes kõik on väga isikupärased, ajavad kindlalt oma rida. Samal ajal hakkab üha rohkem tekkima tunnet, et lõpuks tahame ikka ühte ja sama asja. Vaikselt kerkivad esile ühised püüdlused, sihid, mis seovad erinevaid suundi ja on ühisnimetajaks erinevate tegijate töödele. Üha enam katsuvad tantsukunstnikud pääseda loo jutustamisest, sõnadesse tõlkimisest. Väärtuseks on saanud vaataja erinevad kogemused, mille saavutamist katsetavad erinevas võtmes erinevad

tantsusuunad. Teiseks rõõmustavaks suundumuseks on lavakatsetuste suurem läbimõeldus ning õigustatus. Etenuskunsti ideeline avardumine ja teostuslik mitmekesisustumine ei ole enam nii tugevalt vastuhakuline ja lammutav. Järjest rohkem võib selles tajuda loovat, progressiivset jõudu.

Mingil juhul ei tohi stabiilsust samastada seisakuga. Loomulikult on kunstis uued ideed alati teretulnud. Teatud hetkedel on vaja ka kardinaalseid muutusi, murrangulisi pöördeid. See üksi aga ei taga kõrgel tasemel saavutusi. Sama tähtis on avastatu uurimine ja laiendamine, järjepidev edendamine. Seda on näidanud ka mitmed eesti praegused nüüdistantsu tegijad, kel juba seljataga pisuke kogemus ning kes on omas laadis nokitsedes jõudnud meeldivate, nauditavate tulemusteni.

Tänapäeva ühiskonna tunnuseks on pidev muutumine. Inimesed on püsimatud, ihates aina uusi kogemusi, uusi elamusi. Tüdimus on kiire tekkima. Võime muutuda, kohaneda, uueneda, uut leida ja seda õigesti kasutada on teatud nurga alt hea ja tänapäeva tingimustele vastamiseks vajalik. Ometi on kõiges oluline tasakaal. Märgakem meie nüüdistantsukunstis vaatamata selle eklektilisusele ka head ja kasulikku.

#### Kommentaariid:

<sup>1</sup> K. Garancis, 2009. Kõik on juba kohal, mitte alles ees. – Postimees 23. III.

<sup>2</sup> Festivali „Uus tants” eel ütleb nõnda Priit Raud intervjuus Tiit Tuumalule. Postimees 19. III 2009. <http://www.postimees.ee/?id=96074>

<sup>3</sup> Lavastuse kavaleht.

<sup>4</sup> Sealsamas.

<sup>5</sup> Sealsamas.

Dmitri Harchenko „Hoffmann-Promenade”.

Rünno Lahesoo foto

